

1. Inleiding: Wat is liturgie?

Vaak is het de bedoeling dat ik zo ergens halverwege de week de ‘liturgie’ voor de komende zondag doorgeef. Maar wat verstaan we onder ‘de liturgie’? Als kind dacht ik vroeger dat dat een chique woord was voor het boekje dat ik soms in de kerk kreeg en dat een beetje op een programmaboekje leek. Dit gingen we doen. Dat gingen we lezen en zingen. Zoiets.

Liturgie is echter véél meer, zo weet ik nu. Er valt veel over te zeggen. Zelfs zó veel dat ik jullie graag in een aantal artikelen mee wil nemen in wat gedachten daarover. Gewapend met onder andere het dienstboek van de Protestantse Kerk in Nederland waag ik me daarom maar aan een serie...

Ik loop daarbij de kerkdienst stap voor stap door. Wat gebeurt daar zoal?

Maar eerst nog een paar algemene zaken die met liturgie te maken hebben.

Achtergrond van het woord

Allereerst dan natuurlijk de vraag: wat betekent het woord *liturgie* nu eigenlijk? Het woord komt van het Laatlatijnse ‘Liturgia’. In het Grieks kende men het woord ‘Leitourgeia’ dat net als dat Laatlatijnse *liturgia* ‘dienst aan de staat’ betekende. Gaandeweg, met het groeien van de kerk, kon datzelfde woord ook ‘dienst aan de kerk’ betekenen. Een ‘Leitourgos’ was dus iemand die werk verrichtte voor de gemeenschap, een dienaar Gods, een priester. Het woord bestaat dan ook uit een samenstelling van ‘leitōs’ (van het volk, want ‘laos’= volk) en ‘ergon’ (dat ‘werk’ betekent).

Liturgie bij ons

Liturgie is de invulling en vormgeving van ons samenzijn als christelijke gemeente. Het gaat over hoe en wat we doen als wij samenzijn. Hoe wij onze dienst aan God vormgeven. Ten onrechte wordt wel eens gedacht dat liturgie dus een schema van voorschriften is van ‘hoe het heurt’. Maar liturgie is geen vaste - rigide - orde. Het kan er steeds weer anders uit zien. Er is variëteit mogelijk, je eet immers ook niet elke dag hetzelfde. Wel zijn er vaste, terugkerende elementen of ‘spelregels’: er wordt eigenlijk altijd wel gebeden, uit de Bijbel gelezen, vaak ook wel gezongen – meestal is er (vooral bij protestanten) ook een preek, een zegen en op gezette tijden zijn er ook de sacramenten van doop en avondmaal.

Voordat ik wil gaan kijken naar wat me verteld is over de liturgie in de Dorpskerk, eerst nog even wat breder. In de Protestantse Kerk in Nederland kennen we globaal genomen (liturgisch, maar ook theologisch) drie grote stromingen: klassiek-gereformeerd, oecumenisch en evangelisch.

En hoe ziet de liturgie in de Dorpskerk er dan wel uit?

Eenvoudig gezegd ziet de liturgie in onze kerk er uit als oecumenisch. Het logo van onze gemeente laat een groep mensen zien die in geopende houding op een bijbel staan; dat is een heel protestants beeld waaruit ook wel de hervormde en gereformeerde achtergrond blijkt. Ook dit is in veel diensten wel terug te zien.

Op onze website is niet echt informatie te vinden over wat er gebeurt als wij op zondagmorgen samenkomen, dat zal voor de meeste bezoekers dus een verrassing zijn.

Gastvoorgangers die voor het eerst bij ons voorgaan, krijgen wel richtlijnen over hoe wij onze liturgie gewend zijn. Toch is deze ‘orde van dienst’ geen harnas en mogen gastvoorgangers er wel wat van afwijken. In de Dorpskerk schrikken we niet zo gauw ergens van.

Maar zouden gastvoorgangers een totaál andere orde van dienst hanteren, dan zullen velen van ons zich vervreemd voelen. Dat geeft al aan dat een bepaalde mate van ‘voorspelbaarheid’ en ‘herkenning’ nuttig is. We weten ongeveer wat we kunnen verwachten als we in de kerk komen, en dat is goed.

Goed, nu dan de kerkdienst. Wanneer begint die eigenlijk? Pieter Endedijk (docent liturgiek) zei: “De kerkdienst begint op het moment dat jij besluit om naar de kerk te gaan”. Dat is mooi gezegd. Bij het *denken* aan naar de kerk gaan begint eigenlijk al de voorbereiding op de dienst. Of beter gezegd: de voorbereiding op de ontmoeting met God. Toen ik als 20-jarige student stage liep bij een Peruaans protestants kerkje in een sloppenwijk, viel ik soms van de ene verbazing in de andere. Vaak waren dat positieve verrassingen. Een van de mooie dingen die ik daar leerde, was dat het hele gezin, voor we in de bus stapten om door de chaos van het verkeer van Lima naar de kerk te gaan, als gezin in een kring gingen staan om te bidden. Even samen bidden voor we naar de kerk zouden gaan. Niet zozeer omdat elke busrit door dat verkeer een uitdaging was (voor mij was dat spannender dan voor hen...!) – maar om bewust naar Gods huis te gaan. Waardevol...!

Het eerste deel van de dienst wordt ook wel ‘de voorbereiding’ genoemd. Die naam is nog niet zo oud en het is eigenlijk ook een beetje apart om de dienst in delen op te willen knippen. En je vraagt je af: voorbereiding op wat? Alsof het eerste deel van de dienst slechts voorbereiding is op wat moet komen. De kerkdienst heeft geen hoogtepunt, of dat zou (protestants gezien) al het lezen uit de Bijbel moeten zijn. De liturgie is geen drama met een ontknoping. Elk onderdeel is even belangrijk en onmisbaar. In de calvinistische of protestantse traditie is het de kerkenraad die de gemeente samenroept. Daarom spreekt de ouderling van dienst een consistoriegebed uit. Daarin wordt om een zegen gevraagd voor de gemeente en voor de voorganger. Het zou boeiend zijn om te weten hoeveel gemeenteleden op zondagmorgen thuis in hun gebed om een zegen vragen over de samenkomst van de gemeente! In ieder geval worden wij allemaal uitgenodigd (of opgeroepen?! – denk aan het klokgelui...) voor die ontmoeting met God en met elkaar, in welke vorm dan ook.